

NÄGUDE KONTROLL

1. Kes on see protestimeelne nooruk (foto nr.1)?

(foto 1)

(foto 2)

2. Kes on pildil (foto nr.2)? Sündinud 1. märts 1904 (Clarinda, Iowa) – teadmata kadunud 15. detsembrist 1944. Kuigi küsitav härrasmees on pildil sõjaväevormis, saavutas ta maailma-kuulsuse siiski ühel teisel alal.

3. Kes räägib oma koduaknal juttu ja kellega (foto nr.3)?

(foto 3)

4. Kes on see Rootsi sõjapealik ja riigitegelane (31. august 1764 Stockholm – 22. jaanuar 1831 Stockholm)? 1815. aastal oli ta Stockholmi valitseja (*Överståthållaren*) kohusetäitja, 1818. aastal määrati ta Norra kindralkuberneriks (rootsi keeles *Riksståthållare*, taani-norra: *Rigsstattholder*), 1824. aastal sai ta viimasena feldmarssali auastme. Soome sõjas 27. oktoobril 1808 peetud Virta silla lahingus (*Koljonvirran taistelu*) saavutasid Rootsi väed tema juhtimisel võidu vene vägede üle. Võit jäi Rootsi vägedele viimaseks Soome territooriumil saavutatud võiduks. Küsitava alluvate ohvitseride seas olid kolonel Fahlander, major Malm ja major Joachim Zachris Duncker.

(foto 4)

5. See Bigbank Tartu temporündaja pälvis Baltikumi võrkpalliklubisid ühendava Credit24 Meistriliiga detsembrikuu parima mängija tiitli. Kes on see 24-aastane ja 212 cm pikkune võrkpallur?

(foto 5)

KIIKA KÖÖKI

6. Gruusias – tšatša, Itaalias – grappa, Balkanimaades ja Bulgaarias raki(a), Peruus ja Tšiilis - ...
Mis sõna tuleb kirjutada punktiirile?

7. **Küsitav on algselt Itaaliast pärinev vorst**, mille nimi viitab vorsti valmistamisel kasutatud soolale. Selle valmistamisel kasutatakse erinevaid lihasorte, mis hakitakse, maitsestatakse (õige ... sisaldab küüslauku) ja topitakse soolde või tänapäeval kunstkesta. Kas looduslikult või kaasajal kultuurina sisaldab kasutatud hakklihasegu baktereid, mille toimetel lihamass käärib ja omandab spetsiifilise lõhna ja maitse. Seejärel vorst kuivatatakse, mille käigus ta võib kattuda söödava valge hallituskorraga. ... võib jahedas õhurikkas kohas väga kaua säilida. Algupärane Itaalia ... sisaldab kindlasti ka hobuse- või eesliha.

8. Toidulisandite, mis rahvasuus E-ainetena tuntud on, hulgas on ka n-ö tavalisi aineid. Näiteks sidrunhape on E330. **Mis aine on aga E290?** Seda kasutatakse toiduainete tööstuses isutekitajana ja happesuse regulaatorina. Ainet kirjeldas XVII sajandil flaami keemik Jan Baptist van Helmont, põhjalikumalt uuris 1750ndatel šotlane Joseph Black, aine saamise protsessi kirjeldas esimest korda täpsemalt 1772 a Joseph Priestley. 1825. a. sai prantslane Charles Thilorier küsitavat ainet esimest korda tahkel kujul.

9. **Mis nime all on tuntud tsitruselise *Citrus medica* var. *sarcodactylis* vili?** Viljal on paks koor ja vähe (kui üldse) viljaliha, mis on kuiv ja mõnikord seemneteta. Ta on väga aromaadne ning Hiinas ja Jaapanis kasutatakse vilju siseruumide ja riiete lõhnastamiseks.

(foto 9)

(foto 10)

10. **Mis taim on *Rubus idaeus* x *rubus fruticosus***, vaarika ja aedmuraka hübriid? Suured sügavpunased magushapud marjad on vaarikatest umbes 2 korda suuremad, võivad kasvada kuni 5 cm pikkuseks. Viljad valmivad juulis-augustis. Ogadeta vartelt on marju hea korjata. Magus, mahlane, aromaadne lauamari, ka mahla valmistamiseks jne. Aretatud väikeaedades kasvatamiseks, kõrgus 1,5-2m. Auhinnatud. Vähenõudlik. Kergem hooldada, kui kasvab toestatult. Kasvatada nagu vaarikaid.

SUURTE POISTE MÄNGUASJAD

11. Küsime masinaid, mille võõrapäraste nimede asemele pakuti läinud aastasaja kolmanda veerandi lõpul uusi maakeelseid nimetusi **kaurits** ja **tõngur**? **Mis nimede all me neid täna tunneme?** Olgu öeldud, et OÜ Kaurits on Eestis tegutsev ettevõtte ja tema kauritsatele on ettevõtte elik masina nimi peale maalitud. 1 õige, 1 punkt.
12. Tartu linnapilti on ilmunud pisikesed veoautod, mis abistavad tänavate koristajaid. Tegemist on ühe mudeliga pikast sõsarate reast, kõige rohkem valmistab selliseid Daihatsu, aga ka Subaru ja Toyota. **Kes on aga Tartus kasutatava masina tootja?** Rohkem on ta tuntust kogunud motorollerite ja mototsüklettide valmistajana, ka legendaarne Vespa on selle kontserni tehtud.

(foto 12)

13. Selle tänapäeval levinud tööriista konstrueeris 1940-ndatel ehitusinsener Morris Pynoos ja kasutas seda vesilennuki Howard Hughes' H-4 Hercules (tuntud kui "Spruce Goose") ehitusel. Esimene müügile tulnud seade töötas suruõhu pealt ja ilmus turule 1950. aastal, et kiirendada majaehituse juures põranda ja laudvoodri paigaldust. Operaator pidi seisma püsti ja oli võimeline sooritama 40-60 operatsiooni minutis. Tänapäevased töötavad enamasti elektromagnetismi, suruõhu, kergesti süttiva gaasi (nagu butaan või propaan) või väikse püssirohulaengu jõul. **Mis seade?**
14. Äsja valmistati maailma esimene biokomposiitmaterjalist auto. Selle panid kokku Eindhoveni Ülikooli tehnoloogiastudengid. Tegemist on 4-kohalise elektriautoga, massiga umbes 300 kg. Selle auto konstruktsioon on valmistatud ühe meile tavalise kultuurtaime sandwich paneelidest. Auto nimi langeb kokku kultuurtaime eestikeelse nimega. Seda taime kasvatati Eestis 1920-30 aastatel ca 40 000 hektaril, aga viimastel aastakümnetel ca 100 hektaril. **Mis on auto nimi/ taim?**
15. Härra Ransom Eli Olds, auto-asjanduse pioneer, oli tegev **kahe autobrändi** loomisel. **Üks oli teadagi Oldsmobile, kuid küsime teist.** See tegutses aastail 1905...1975, tootis nii sõidu- kui veoautosid ja nende baasil ka autobusse. 1967 a asutatud hard rock band “/**küsitav mark/** Speedwagon” kasutab oma nimena just ühte küsitava auto marki ja mudelit. Ka omaaegne Tartu moodsaim tuletõrjeauto ... Diamond T on sama ettevõtte toodetud. Eesti keeles on nimel pisut halb kõla, seda saab kasutada kergemat sorti sõimusõnana.

MAAKAARDI PEALT

- 16. Küsime** 687 elanikuga **alevit Leedus**, Kedainiai rajoonis. Esmamainimine aastal 1372. Tänapäev, kuid aastail 1956...1996 kandis ta linna tiitlit. Väike koht küll, kuid mitte kuulsusetu. Nimelt on see kõige kuivem paik Leedus, aastase keskmise sademete hulgaga vaid 572 mm. 26. veebruaril 1947 loodi seal Leedu esimene *kolūkis* (kolhoos), olles samas ka metsavendluse üks ägedamaid keskuseid. Aastal 1924 asutati seal Leedu Põllumajanduse Akadeemia, mis 1945 koliti Kaunasesse. Seos Eestiga: ettevõtte "... projektai" müüb meiekandis Case marki põllumajandusmasinaid.
- 17. Nimetage maastikuline piirkond Loode-Hiinas** (pindala umbes 700 000 km²). Seda ümbritsevad Tjan-šani, ...-Alatau, Sauri ja Mongoolia Altai mäestikud. Seal leidub raua- ja vasemaaki ning Hiina piires ka kivist. Lisaks leidub (ilmselt) loomakesi *Phodopus sungorus*, keda meie lemmikloomapoodides ka siberi elik ... hamstrikena tuntakse. Täitke lüngad.
- 18. Mis jõe ääres asub Kaliningrad** elik endine Königsberg (ka Karaliaucius)?
- 19.** N. Liidu ajal, kui Tartu laienes jõudsalt Annelinna suunal, said peatänavad järjest omaaegseid sõpruslinnade nimesid. Kaunase pst on sellest ainsana alles jäänud, Leninakani puistest sai Mõisavahe tänav, tol ajal ainult paberil olla jõudnud ... puistest sai Nõlvaku tänav. Mis sõpruslinnast jutt käib? Täna sellel Venemaa linnal Tartuga enam sõprussidemeid pole, küll aga 10 muu linnaga, nende hulgas Jyväskylä, Coimbra ja Burgas. Linn ise asutati 1010, asub Moskvast 282 km kirde suunas Volga ja Kotorosli jõgede ühinemiskohas. Seal elab 600 000 elanikku, autode registrimärgi kood on 76. **Mis linn?**
- 20. Mis kohanimest käib jutt?** Linn, provints, jõgi ja lennujaam Taimaal; küla Võrumaal (kuni 1939. a haldusreformini ka samanimelise valla keskus); udukogu Sõnni tähtkujus.

SEGASUMMA SUVILA

21. Heal lapsel mitu nime, heal nimel mitu last. Mis nimi ühendab alljärgnevat?

- Pangaautomaadile pahalaste poolt lisatud seade, mis kopeerib pangakaardi magnetribalt infot
- Birminghami pop-punk bänd, asutatud 1993
- Õlgkübarate tüüp
- Mehaaniline, püsivalt betoonelementi sisse ehitatud pinnaimur mustuse eemaldamiseks ujumisbasseinide vee pinnalt

22. Mida mõõdetakse wheaton'ites? Abistavaks infoks ütleme niipalju, et tavaliselt kasutatakse milliwheatoneid ning Will Wheatoni enda resultaات on detsembri seisuga 6,14 wheatonit.

23. Käesoleva aasta 5.märtsil surnud Raymond Tomlinson leiutas aastal 1971 midagi, mis praegusel ajal on ülemaailmselt igapäevases kasutuses. Laiemalt hakati tema leiutist kasutama 1990-ndatel aastatel. Küsitava arendamine ei olnud Tomlinsoni otsene tööülesanne, vaid oli tema jaoks huvitav väljakutse ja uurimistöö kõrvalprodukt. Tomlinsonile endale ei meeldinud oma leiutist kasutada. Massachusettsi tehnoloogiainstituudis elektriinseneriks õppinud Tomlinsoni tegelik kirg oli lambakasvatus ja ta kasvatas Quessant lambaid ehk kääbuslambaid. Mille leiutas Raymond Tomlinson?

24. Kes või mis on Muhu murrakus Nänn?

25. Mis termini soovitas augustis 1900 toimunud elektrialasel kongressil kasutusele võtta Peterburi suurtükiväe akadeemia õpetlane Konstantin Perski (1854-1906)? Selle tegevusala pioneerid, lisaks nimetatule, on veel Boris Rosing, Kalman Tihanyi ja Philo Taylor Farnsworth.

NATUKENE KUNSTI

- 26. Kes on see piiblitegelane?** Ta sündis Uue Testamendi järgi kalamees Joona (mitte selle mineval aastal küsitud Joona) pojana Betsaidas Galileas. Enne Jeesuse kutsele järgnemist oli ta Ristija Johannese jünger. Tema esimeseks misjonitööks oli tuua oma vend Siimon Jeesuse juurde. Siimon sai uueks nimeks Peetrus. Vennad ristiti Jordani jões. Jeesuse rändjutlustamise ajal elas ta koos vend Siimoniga Kapernaumis ning tegi misjonitööd Väike-Aasias ja Sküütias, oli Musta mere rannikul ja Dnepri jõe ääres ning jõudis lõpuks välja kuni Novgorodini. Praeguse Kiievi linna asukohal püstitas ta künkale risti ja ennustas sinna suure ristiusu keskuse teket. Hukati 62. aastal Patrases Ahhaias diagonaalristil. Evangeeliumi järgi oli ta protokleet ehk esmakutsutu – üks esimesest neljast apostlist. Rooma kiriku kaanonis on ta Peetrus ja Pauluse järel kolmas apostel. Ta on kaevurite patroon. Eestis on küsitavale pühitsetud Reomäe õigeusu kirik Saaremaal ning luterlikud Äksi kirik, Sangaste kirik ja Pilistvere kirik.
- 27. Mis nime kandis** sulist Astrid Lindgreni raamatus „Meisterdetektiiv Kalle Blomkvist“?
- 28.** Küsitava artisti innovatiivsus peegeldub, lisaks muusikale, ka kontsertide ebatavalistes toimumispaikades. Ta on esinenud nii Eiffeli torni ees Pariisis kui kuulsate püramiidide juures Kairos. Ta oli ka esimene lääne artist, kes kutsuti 1981. aastal Hiina Rahvavabariiki kontserti andma, samuti astus ta üles Monaco prints Alberti pulmas. Tänapäevaks on ta välja andnud 19 stuudioalbumit. Kokku on tema loomingut müüdud rohkem kui 80 miljoni plaadi jagu. Muusiku nimel on ka Guinnessi rekord – just tema esinemine on kokku toonud maailma kõige suurema publiku – 1997. aastal nautis tema kontserti Moskvas lausa 3,5 miljonit inimest. **Kes?**
- 29. Ta oli ansambli Fix üks asutajatest ja esimene vokalist ja basskitarrist 1968–1972.** Aastani 1986 osales ta ansamblites Hallo, Vitamiin ja Hübriid. Tuntumatest lugudest ehk ansambli Hübriid - Võõra linna tuled, mille kaasautoriks küsitav on. **Kes?**
- 30.** Mandoliini asemel. See pill, Hornbosteli-Sachsi klassifikatsiooni järgi 412.132, on kontsertiina tüüp, mis on eriti populaarne Argentinas ja Uruguays. Tal on oluline roll *orquesta típica*-s, tango-orkestris. Pilli leiutaja pidas seda sobilikuks oma aja vaimuliku ja popmuusika esitamiseks, vastandina eelkäijale kontsertiinale, millel oli rahvamuusikainstrumendi maine. Saksa meremehed ja itaalia töölised ning emigrandid viisid pilli 19. sajandi lõpus endaga kaasa Argentinasse, kus see sulatati kohaliku muusikatraditsiooni. Pill on bisonoorne ehk iga nupu tekitatud helikõrgus oleneb sellest, kas lõõtsa tõmmatakse lahti või surutakse kokku. **Mis pill?**

(foto 30)

KES PALJU LOEB, SEE PALJU TEAB

- 31. Mis keeles on kirjutatud järgmised read?** Olgu öeldud, et wikipedias on selles keeles toimetatud üle 1 miljoni artikli. Kes oskab nimetada riiki, saab 1 punkti.

Piniling artikulo

Si Ludwig van Beethoven (gibunyagan Disyembre 17, 1770; namatay Marso 26, 1827) usa ka Aleman nga kompositor sa musika ug piyanista. Ang dakong bahin sa iyang kinabuhi iyang gipuy-an sa Vienna, Austriya. Siya ang giilang kinabanggiitang kompositor sa tanang panahon. Sa edad nga 28 anyos, nagsugod siya sa pagkabungol.

Ang mosunod pipila sa iyang mga kinompos nga nahimo nang permanenteng kabahin sa musika sa Kasadpan:

Fifth Symphony

Ninth Symphony

Sixth Symphony

ang tokar sa piyano nga Fur Elise

Pathétique Sonata

Moonlight Sonata...

Uban pang artikulong napili...

- 32. Kaubamärgi Lämminakas** all tegutsev **OÜ Greenesthouse** on paari aastaga kasvatanud oma toodangu mahtu kuue kilo pealt ligi tuhande kiloni kuus. Tegemist on perefirmaga, mis oma toodangu tehnoloogia osas otsis eeskuju Hiinast, kuid lõpuks jõudis katse-eksituse meetodil oma tehnoloogiani. **Mida toodab küsitav idufirma?**

- 33. Kõik teavad kui pikk distant on kilomeeter või miil, mõned teavad isegi, kui pikk on valgusaasta. Meie küsime aga, kui pikk maa kilomeetrites (maksimaalselt) on “poronkusema” - vahemaa, mille joostes läbimisel peab põhjapõder enda kergendamiseks peatuma, vastasel juhul võib teda tabada halvatus? Vihjeks - nii pikk on naistel ka ühe talispordiala võistlusdistant.**

- 34. Mis aasta?**

- Tartus toimus I eesti üliõpilaste kongress
- Bali saarel oli maavärin, milles hukkus umbes 15 000 inimest
- Asutati hollandi kunstnikerühm De Stijl
- Šveitsi liidupresideniks sai Edmund Schulthess
- Portugalis Fatima külas ilmutas end Neitsi Maarja
- Nobeli füüsikapreemia pälvis Charles Glover Barkla, kirjanduspreemia Karl Adolph Gjellerup ja Henrik Pontoppidan, keemia ja meditsiinipreemiat välja ei antudki
- Surid Auguste Rodin, Ferdinand von Zeppelin ja Buffalo Bill.

- 35. 1932. aasta lõpus algas Austraalia majori G.P.W.Meredithi juhtimisel sõjategevus ühe vaenlase vastu. Austraalia relvajõude esindajad pidid rinda pistma üle 20 000 vastasega. Vaenutegevus kestis 2.novembrist kuni 10.detsembrini, siis pidid austraallased tunnistama oma lüüasaamist. Teise poole surmasaanuid oli väidetavalt 986. Kellega sõdisid Austraalia sõdurid?**

VANEMAT JA UUEMAT

36. Mälu- elik mäletamise mäng. **Kuidas nimetati Leedu Reformiliikumist** (meie Rahvarinde analoogi), poliitilist organisatsiooni, mis juhtis 1980. aastate lõpul ja 1990. aastate algul Leedu taasiseseisvumist?
37. **Kes?** Ta võitis Wimbeldoni meeste üksikmängus viimast korda 1930.a, olles 37 aasta vanune. Juba enne tennisega lõpu tegemist proovis ta õnne näitlejana ja mängis edukalt 1927. a esietendunud ja kassahitiks kujunenud “Dracula” uusversioonis peaosa. Samuti tekkis tal traagiline nõrkus noorte saledate poiste vastu. 1947.a. mõisteti talle Los Angeleses alaealisele ligitikkumise eest aastane vanglakaristus. Peagi pärast vabastamist tabati ta uuesti samalt asjalt ja sattus teist korda vanglasse. Ta suri 1953.a 60 aasta vanusena infarkti.
38. **Kes on see majandusteadlane ja poliitik?** Ta sündis 1. märtsil 1941 Võrus, 1959. aastal lõpetas ta Võru 1. keskkooli ja 1964. aastal insener-ökonomitina Tallinna Polütehnilise Instituudi. 1965. aastal oli ta insener Võru Gaasianalüsaatorite Tehases, aastatel 1965–1968 Võru Masinaarvutusjaama direktor, 1971–1979 Tallinna Polütehnilise Instituudi tööstuse juhtimise ja planeerimise kateedri assistent, vanemõpetajana, dotsent, 1979–1987 Mainori teadusdirektor, 1987–1990 Eesti Majandusjuhtide Instituudi direktor. Aastatel 1990–1992 oli ta majandusministriks Edgar Savisaare valitsuses ja aastatel 1996–1997 Tiit Vähi kolmandas valitsuses.
39. Donald Trump moodustas läinud nädalal nõuandva kogu, kuhu hakkavad kuuluma üle kümne äri- ja tegevjuhi ning kes hakkab käsitlema töökohtade loomist ja majandusarengu küsimusi. Nõuandev kogu saab esimest korda kokku veebruaris ehk õige pea pärast Trumpi ametisseastumist 20. jaanuaril. 16-liikmelises kogus on ainult kaks naist. **Üks neist, küsitav, 56-aastane, on Soome juurtega General Motorsi tegevjuht ning ärimaailmas väga kogenud ning tunnustatud. Eduka ärinaise neiu põlvnenimi on Mäkelä ning tema mõlemad vanemad on soomlased. Sama nime kannab kahe Troonide mängu episoodis esinev imikust kõrvaltegelane ja üks Välis-Hebriidide lõunapoolsemaid saari.**
40. Kuulete laulmas kaasaja üht kuulsamat prantsuse keeles laulvat lauljannat. Ta on sündinud 12.12.1989.a. Iisraelis. Tema esinejanimi (ja eesnimi) langeb kokku male eksmaailmameistri perenimega. 2013, 2014 ja 2016 võitis ta NRJ Music Awardsi auhinna kui parim prantsuskeelne naislaulja. **Mis nimi?**

VASTUSED

1. Toomas Hendrik Ilves [Siit tuleb tulevane Eesti president! Aasta oli 1971. Foto: Erakogu]
2. Glenn Miller
3. Leonhard Lapin, Juhan Viiding
Poolpõrandaalne kunstnik Lapin (vasakul) elaski aastail 1970–1979 Kadriorus Köleri tänaval keldrikorrusel, kus tal oli ka ateljee. Pildil 1972. aastal koos poeet Juhan Viidinguga, kes käis tema juures fotokaamera ees performance'eid tegemas.
4. Johan August Sandels
5. Mart Naaber
6. Pisco, viinamarjapuskar
7. Salaami
8. Süsihappegaas
9. Budakämmal
10. Vampel
11. Ekskavaator, buldooser
12. Piaggio
13. Naelapüstol
14. Lina
15. REO
16. Dotnuva (Dotnuvos projektai)
17. Džungaaria
18. Pregolja (ka Pregel ja Prieglius)
19. Jaroslavl
20. Krabi
21. Skimmer
22. Twitteri jälgijate arvu
23. E-post. Täpsemalt - võttis kasutusele @ märgi.
24. Vanim naisliige majas, ka vanaema.
25. Televisioon
26. Andreas
27. Einar (suli onu Einar), Einar Brane või Einar Lindeberg.
28. Jean Michel Jarre
29. Mart Helme
30. Bandoonium
31. Sebu keel (originaalis Sinugboanon või Cebuano), Filipiinid
32. Idusid.
33. 7,5 km
34. 1917
35. Emud, küsimuses kajastatav sündmus kandis nime „Emu War“
36. Sajudis
37. Bill Tilden
38. Jaak Leimann
39. Mary T. Barra
40. TAL (Tal Benyerzi)